

בבא קמא קי"ב

הניח להם אביהם מעות רבית אין
חייבים להחזיר
הגמרא הביאה, שלדעת רמי בר חמא, רשות היורש
נחשבת כרשות לוקח, ולאחר מות אביהם קנו את
הגזילה בייאוש ושינוי רשות. ורבא דחה, שיתכן ובכל הדינים יורש אינו כלוקח,
אלא שפה מדובר שאכלו את הגזילה, ומשום כך אינם חייבים שלא הם שגזלו.
ומביאה הגמרא, שרב אדא בר אהבה שנה את דברי רמי בר חמא על מה ששינוי,
הניח להן אביהן מעות רבית אף על פי שיודעין שהן של רבית אין חייבין להחזיר.
ואמר רמי בר חמא זאת אומרת שרשות יורש כרשות לוקח²⁸⁸. ולכן אינם חייבים
להחזירם, מפני שקנו אותם בייאוש ושינוי רשות. רבא אמר, לעולם רשות יורש
אינה כרשות לוקח, וברבית התורה אומרת: "אַל תִּקַּח מֵאִתּוֹ נֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית" וְיָחִי
אָחִיךָ עִמָּךְ", החזר לו כדי שיחיה עמך. והתורה הזהירה רק את המלוה ברבית ולא
את בניו.

מי ששנה את דבריהם על המשנה
לא שנה בהכרח על הברייתא
מי ששנה את דברי רמי בר חמא על הברייתא,
שהטעם שאין יורשים מחזירים רבית של אביהם
מפני שהם כלקוחות ולא משום ההסבר של רבא, ודאי שיאמר כן גם בדין של
המשנה והיתומים אינם צריכים להחזיר את הגזילה אף שהיא בעין מפני שהם
לקוחות. שהרי משמע שהגזילה בעין, ואין טעם אחר מדוע אינם מחזירים את
הגזילה, אלא משום שהם כלקוחות. ומי ששנה את דבריהם על המשנה, סובר
שבברייתא רמי בר חמא יסבור כרבא, משום הטעם של הכתוב שיש ברבית²⁸⁹.

תנו רבנן, הגוזל ומאכיל את בניו פטורין מלשלם. הניח לפניהם, גדולים חייבים
לשלם, קטנים פטורים. ואם אמרו גדולים אין לנו יודעים חשבונות שחשב אבינו
עמך פטורים. שואלת הגמרא, האם משום שאינם יודעים הם פטורים? אמר רבא,
התנא אומר, גדולים שאמרו יודעים לנו חשבונות שחשב אבינו עמך, ולא נשאר
לך אצלו דבר, פטורים²⁹⁰.

בברייתא אחרת שנינו הניח ולא
אכלו בין קטנים בין גדולים חייבים
בברייתא אחרת שנינו הניח ולא
אכלו בין קטנים בין גדולים חייבים
פטורין מלשלם. הניח לפניהם ואכלום, בין גדולים
בין קטנים חייבים. שואלת הגמרא, האם קטנים חייבים לשלם, הרי גם אם נכנסו

288 תוס' הקשו כיצד מדקדק שרשות יורש כרשות לוקח, הרי כיון שנתנו מדעת אינם אצלו בתורת גזילה אלא בתורת הלואה! ומלוה ע"פ אינו גובה מן היורשים. וי"ל שהם גזילה בעין אע"פ שנתנו לו מדעת, כיון שהיה חייב להחזיר את הרבית מהמעות שהם בעין אם לא היה קונה בשינוי רשות. תוס'.

289 לפי הגרסא הראשונה ברש"י ברבית רמי בר חמא יודה לרבא. ולפי גרסא אחרת, מאן דמתני אמתניתין כל שכן אברייתא, מפני שאת המשנה אפשר להעמיד כשאכלום. אבל בברייתא הם יודעים שהמעות שנמצאים בעין הם של רבית. ולפי מי ששנה את דבריהם על הברייתא רמי בר חמא יעמיד את המשנה כשאכלום כמו שרבא העמיד אותה לעיל. רש"י.

290 מיגו שיכולים לומר החזרנו לך, או מפני שאין עדי גזילה. תוס'.

לחצר הניזק קטנים שהזיקו פטורים, שהרי שנינו לעיל והם שהזיקו פטורים?
אמר רב פפא, התנא אומר הניח לפניהם ועדיין לא אכלום, בין גדולים בין קטנים
חייבים. והברייתא הזאת היא כדברי חכמים שחולקים על סומכוס ומחייבים את
הקטנים להחזיר את הגזילה הקיימת שהיא ברשות בעליה. ולא קשה מהברייתא
הקודמת, כיון שהיא כדברי סומכוס שפוטר את הקטנים גם בגזילה קיימת²⁹¹.

הניח להם אביהם פרה
שאלה אין חייבים באונסה
אמר רבא, הניח להם אביהם פרה שאולה ומת אביהם,
משתמשים בה כל ימי שאילתה. מתה, אין חייבים
באונסה, מפני שלא קיבלו עליהם להיות חייבים כשואל. כסבורים של אביהם
היתה וטבחה, משלמים 'דמי בשר בזול'. ואם אביהם הוריש להם קרקע, חייבים
לשלם. ואומרת הגמרא, שמה שהבריתא אמרה לבסוף שכשהניח להם קרקעות
חייבים, נחלקו על מה אמרה כן. יש ששנו כן על הרישא, שאם אביהם הוריש להם
קרקע היורשים חייבים באונסי הפרה שאולה, מפני שנכסי אביהם השתעבדו
בשעת השאלה. ויש ששנו אותם על הסיפא, שאם הם טבחו את הפרה משום שהיו
סבורים שהיא של אביהם ואביהם הוריש להם קרקע, צריכים לשלם תשלומים
מעולים ולא 'דמי בשר בזול'.

ואומרת הגמרא, שאם לומדים את הדין שכשהוריש להם קרקע חייבים זה הדין
שכתבה הברייתא בתחילה לגבי שואל, משמע שנכסי אביהם השתעבדו לתשלום
האונסים. וזה שלא כרב פפא הסובר שהשואל התחייב באונסין רק בשעה שהאונס
קרה. ואם לומדים את הדין על הסיפא לגבי מקרה ששחטו את הפרה בטעות
וחייבים לשלם תשלומים מלאים אם הניח להם קרקע, אין הדין כן ברישא. ורבא
סובר כרב פפא שהשואל התחייב באונסין רק בשעת האונס²⁹², ונכסי אביהם לא
השתעבדו לתשלום האונסים²⁹³. שכך אמר רב פפא, היתה פרה גנובה לו וטבחה
בשבת חייב, שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור שבת, ואין חיוב המיתה
והממון באים כאחד²⁹⁴. היתה פרה שאולה לו וטבחה בשבת פטור, מפני שבשעה
שהשואל שחט את הפרה הוא גזל אותה מהמשאיל²⁹⁵, וחיוב המיתה וחיוב הממון
באים כאחד²⁹⁶.

291 רש"י. וכן כתבו התוס' שאין לגרוס בקושיה, והא אמר קטנים פטורים. מפני שהברייתא הקודמת היא
כסומכוס והברייתא הזאת כחכמים. וכן היה אפשר להקשות מאכילת גדולים אלא שהקשו להדיא מקטנים
שהזיקו. תוס'.

292 והרי בשעת האונס אביהם שהוא השואל אינו קיים, והם לא קיבלו עליהם דבר. רש"י.
293 ובסיפא כשטבחו משלמים את דמיה מפני שפגע במה שלא אמר להם שהיא שאולה ונתחייב באותה
שעה ונכסיו נשתעבדו, תוס' במס' כתובות.

294 גנב את הפרה בערב שבת וטבח בשבת חייב שהרי התחייב בקרן בערב שבת קודם שבא לידי איסור סקילה.
ואע"ג שלא התחייב בקנס עד שבת לא פוטרים אותו מהקנס מפני שקנס הוא חידוש ואע"ג שנהרג משלם. רש"י.

295 מפני שלא אומרים שהוא התחייב על הקרן בשעת השאלה. רש"י

296 ואין קנס של כפל וד' וה' אלא בגנב עצמו שגנב מבית הבעלים או בש"ח שבא לפטור את עצמו טענת גנב.
ולא בשאר השומרים שחייבים בגניבה ואבידה. והביא בשם רבו מפני שפטור מן הקרן ואם אין קרן אין קנס.

תנו רבנן, "וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזַל" מכאן שיחזיר כעין שגזל, ומכאן אמרו הגוזל ומאכיל את בנו פטורין מלשלם, מפני שרק אם הגזילה קיימת חייב להחזיר²⁹⁷. הניח לפניהם, בין גדולים בין קטנים חייבין. משום סומכוס אמרו, גדולים חייבין קטנים פטורין.

המעשה בבן חמיו של ר' ירמיה נעלם בן חמיו של רבי ירמיה שהיה קטן, נעל פניו את את הדלת בפניו

להכנס ולהחזיק בו. ורבי ירמיה בא לפני רבי אבין, ורבי אבין אמר לו שהוא תובע את שלו. ואמר לו רבי ירמיה, הרי החזקתי בו בחיי אביו. וטען שהוא מכר לו אותו או נתן לו במתנה. ואמר לו רבי אבין, האם מקבלים עדים שלא בפני בעל דין? וכיון שהוא קטן כמו שאינו בפנינו. שאל אותו רבי ירמיה, הרי שנינו בברייתא ביורשים שאביהם הניח להם גזילה והיא קיימת, בין גדולים בין קטנים חייבים לשלם? אמר לו רבי אבין, הרי סומכוס חולק ואומר שרק גדולים חייבים להחזיר ולא קטנים. ואמר רבי ירמיה האם כל העולם אומרים כסומכוס להפקיע ממני את שלי?

וכשבאו הדברים לפני רבי אבהו אמר, האם לא שמעתם את מה שרב יוסף בר חמא אמר בשם רבי אושעיא. תינוק שתקף בעבדיו וירד לתוך שדה חברו ואמר 'שלי היא', אין אומרים נמתין עד שישגדיל, אלא מוציאים מידו מיד ולכשיגדיל יביא עדים ונראה אם הוא שלו. שואלת הגמרא, שאין הדברים דומים, ששם מוציאים מיד מפני שאין לו חזקה של אביו, אבל כאן יש לקטן חזקה של אביו, ואין מוציאים מידו²⁹⁸, ורבי ירמיה ידון עמו על הבית כשיגדיל.

קבלת עדים שלא בפני בעל דין רב אשי²⁹⁹ אמר בשם רבי שבתאי מקבלים עדים שלא בפני בעל דין. ורבי יוחנן תהה על דבריו, האם מקבלים עדים שלא בפני בעל דין? ורבי יוסי ברבי חנינא קיבל ממנו שמקבלים עדים שלא בפניו כשהוא או עדין היו חולים, והם עלולים למות, או שהעדים רוצים ללכת למדינת הים ושלחו לו לבא ולא בא³⁰⁰.

רב יהודה אמר בשם שמואל מקבלים עדים שלא בפני בעל דין. ואמר מר עוקבא שדברי שמואל התפרשו לו, כשפתחו לו בדין ושלחו לו ולא בא. אבל אם לא

והרש"י כתב שלא הבין מדוע צריך להגיע לטעם הזה. רש"י.

297 והרי אי אפשר להעמיד את הדבר בגולן עצמו אלא בבניו. רש"י.

298 רש"י כתב שאין מוציאים מידו. התוס' כתבו ששממה שלא חילק בין אם בעל השדה מוחזק או לא לכאורה הוא הדין אם רבי ירמיה היה בתוך הבית. תוס'.

299 י"א שהוא רב אסי בסמך. הגהות יעב"ץ. ואולי הוא רב אשי הקדמון. ואולי רב אשי אמר את הסיום של הדברים, תהי בה רבי יוחנן.

300 ר"י אומר שממה השלא אמרו או שלחו לו ולא בא, משמע שצריך שישלחו לו ולא בא ביחד עם זה שהוא או עדין חולים. אבל בסמוך אמרו כגון שפתחו בדינו ולא בא משמע שמקבלים עדים שלא בפניו משום ששלחו לו ולא בא. ויש לחלק ששם פתחו לו בדינו והוא דין גדול. ור"ח ובספרים ישנים גורסים ושלחו לו. תוס'.

פתחו לו, הוא יכול לומר רצוני ללכת לבית דין הגדול שבארץ ישראל³⁰¹. שואלת הגמרא, הרי גם כשפתחו לו הוא יכול לומר כך? אמר רבינא, שהתובע מחזיק בידו אגרת מבית דין הגדול, שכתבו לבית דין שכאן לכפותו לדון בפניהם.

אמר רב, עדים החתומים בשטר ורוצים ללכת למדינת הים³⁰², המלוה מביאם לבית דין והם מעידים שהוא כתב ידם, ומקיימים את השטר אף שלא בפני בעל דין, ובית דין כותבים עליו קיום. ורבי יוחנן אמר אין מקיימים את השטר שלא בפני בעל דין. אמר רב ששת לרבי יוסי בר אבהו, טעמו של רבי יוחנן הוא מהכתוב: "והועד בבבא עליו ולא ישמרנו" יבא בעל השטר ויעמוד על שורו.

ובא א' הלכה מקיימים שטר שלא בפניו וכשאמר רבא אמר הלכה, מקיימים את השטר תנו לי זמן וכרונותנים לו וממתנים לו בה"ב שלא בפני בעל דין. ואפילו אם

בעל השטר עומד וצווח שהוא מזויף אין חוששים לו. ואם אמר תנו לי זמן עד שאביא עדים וארע את השטר נותנים לו. אם בא, דנים על טענותיו. ואם לא בא, ממתנים לו שני חמישי ושני. אם לא בא כותבים עליו 'פתיחא', שהוא שטר שמתא למי שאינו פורע את החוב לתשעים יום. בשלשים הימים הראשונים לא יורדים לנכסיו, שמא הוא טורח ללוות. בשלשים הימים האמצעים לא יורדים לנכסיו, שמא הוא לא מצא מי שילווה והוא טורח למכור מנכסיו. בשלשים הימים האחרונים לא יורדים לנכסיו, שמא הוא מכר מנכסיו והקונה טורח להשיג את הדמים. ואם לא בא אחרי תשעים יום, כותבים פסק דין על נכסיו שהמלוה ירד לנכסיו, ויטול מהם בשומא בחובו. ואם אמר לא אבוא, כותבים 'אדרכתא' מיד. ובפקדון כותבים 'אדרכתא' מיד.

כותבים אדרכתא על קרקע ולא על וכותבים 'אדרכתא' רק על קרקעות ולא על מטלטלין אפי' כשיש למלוה קרקע מטלטלין, שמא המלוה יאכל ויכלה אותם וכאשר

הלוה יביא עדים וירע את השטר לא ימצא מאין לגבות את מה שלקחו ממנו. ואם יש למלוה קרקע, כותבים אדרכתא על מטלטלין, מפני שהלוה יוכל לגבות ממנה. ודוחה הגמרא שלא כן, אלא אין כותבים 'אדרכתא' על מטלטלין אפילו כשיש למלוה קרקע, מפני שחוששים שמא תכסיף ותפחת מדמיה.

כשכותבים אדרכתא מודיעים לו וכשכותבים 'אדרכתא' מודיעים לו. ורק אם הוא קרוב. אבל אם הוא רחוק לא. ואם הוא רחוק ויש

לו קרובים, או שיש שיירות שהולכות למקומו וחוזרות מחכים שנים עשר חדש עד שתלך לשם שיירה ותחזור. כמו שרבינא עיכב את כתיבת האדרכתא למר

301 בה"ג כתב שהנתבע יכול להשתמש בטענה זו. ונראה לר"ת שכ"ש שהתובע יכול להשתמש בטענה כזו. ויש לחלק בין בית דין הגדול לבית הועד שהוא בי"ד קבוע אבל יש ב"ד גדול ממנו בחכמה ובמנין. תוס'.

302 רש"י מפרש אם העדים מבקשים ללכת למדינת הים. ואין נראה לר"י אלא הוא בכל ענין מפני שעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בב"ד, וקיום שטרות דרבנן. ור' יוחנן סובר שאומרים לא פלוג רבנן בין קיום שטרות לקבלת עדות

אחא שנים עשר חדשים, והלוה לא היה בעיר עד שתלך ותבוא שיירה מבי חוזאי. ודוחה הגמרא את הראיה שמר אחא היה אדם אלים, ואם האדרכתא היתה מגיעה לידו אי אפשר היה להוציא מידו. אבל בכל אדם לא מעכבים י"ב חדש עד שתצא שיירה. אלא רק עד שהשליח ילך ביום שלישי³⁰³, ויבוא ביום רביעי, וביום חמישי יעמוד בדין³⁰⁴.

שליח ב"ד מהימן כבי תרי אבל לא אמר רבינא, שליח בית דין שהלך להזמין אדם לדין לפתיחא שמחסרו ממון וחוזר ואמר שאינו רוצה לבוא, שמאמינים לו כמו לשני עדים. ומאמינים רק להטיל שמתא אם לא ציית, אבל לא לפתיחא, שלא כותבים פתיחא על סמך דבריו של שליח בית דין, כיון שמחסרים אותו ממון על פי עדותו, שלא מתירים את השמתא למי שכתבו עליו פתיחא עד שישלם לסופר זוו עבור כתיבת שטר פתיחא³⁰⁵.

מאמינים לאשה ולשכן כשאינו רבא³⁰⁶ (רבינא) אמר שיש פעמים שנותנים 'פתיחא' על פי אשה ועל פי השכנים, כשאומרים שהם אמרו לו לבוא לבית דין, והוא לא רצה לבוא לבית הדין. ולא מאמינים להם אלא כשהלוה אינו בעיר, אבל אם הוא בעיר, לא משמתים אותו על פי דבריהם. שחוששים שהם לא הודיעו לו, מפני שהם אמרו ששליח בית דין מצאו ואמר לו. אלא שולחים לו שליח נוסף להודיעו. ולא אומרים זאת אלא כשאינו עובר בדרכו לביתו בפתח בית הדין, אבל אם הוא עובר בדרכו לביתו בפתח בית דין הם אומרים שבודאי בית הדין אמרו לו זאת ואינם עושים את שליחותם. ולא אומרים זאת אלא כשבא אותה היום, אבל כשלא בא באותו היום אומרים שהם שכחו את שליחותם.

אמר רבא, מי שכתבו עליו פתיחא על שלא בא לבית דין, לא קורעים את השטר עד שיבוא לבית דין. ולמי שכותבים על שלא ציית לבית דין, לא קורעים עד שיציית לבית דין. והגמרא דוחה את דבריו, שאם הוא אמר שיציית לבית דין קורעים אותה.

303 מסתמא דנו אותו ביום שני. תוס'.

304 בתי דינים היו קבועים בעיירות בשני וחמישי. רש"י.

305 בשעה שקורעים את השטר משלם לסופר את שכרו.

306 בכל הראשונים רבא במקום רבינא.